

GÜLNAR'LI MAHALLİ FIKRA TİPİ “KIRIT HOCA”, TORUNU VE YÖREYE AİT BAZI FIKRA VE DEYİMLER

Doç.Dr. Ali Osman ÖZTÜRK*

KIRIT HOCA KİMDİR?

Mustafa Kırıt, çevresinde “Müder-ris” ya da “Kırıt Hoca” namıyla bilinir. Kaynak kişinin dedesi olan Kırıt Hoca, Şam’da, hukuk, fıkıh bilen bir hoca (müder-ris) imiş. İçel’in Gülnar ilçesinde evi, bağı ve bahçesi olan ve ömrünün son anna kadar çalışan hamarat bir insan olarak tanınıyor. Torunu okusun diye, 60 Km. yoldan merkebiyle pekmez taşıdığı anlatılıyor. Hacdan döndüğü zaman bütün torunlarına, hiç ayırım yapmadan hediye getirmesi de, O’nun hem sevecen hem de adil yönünü gösteriyor. Kaynak kişi kendisiyle ilgili *hikâyeleri* 13 yaşında yaşadığını belirtiyor.

Oldukça dindar, hatta tutucu bir yönü de varmış Kırıt Hoca’nın. Bilgisine başvurduğumuz hakim Süleyman Kızıltan, İngilizlerin, Aydınçık ilçesini topa tutmalarından ötürü (1912-1913). İlçe merkezinin önce Bozağaç’a, sonra da daha içlere taşınması zamanlarında Kırıt Mehmet Hoca’nın büyük emeği geçtiğini ve O’nun aydın bir din adamı olarak bilindiğini anlatır; zira ilçenin kuruluşunda, milis kuvvetlerin teşkil edilmesinde, hatta ortaokulun yapılışında hep O’nun görüşüne başvurulmuştur. Mevlitlerde muhakkak Mustafa Kemal’in ruhu-na da dua okumayı ihmal etmeyen. Halk Partisi’nin ilkelerini benimseyen bir kişiliği olduğu belirtilmektedir. 1960’da 90

yaşında öldüğünde kitaplarını köylüler alıp götürmüşlerdir.

Mut’ta, dini yönü ağır olan ailelerin, çocuklarına “Kırıt” adını verdiği de edindiğimiz bilgiler arasında (Mehmet Nizamlıoğlu). Ayrıca halen, ortaokul ve lise öğrencilerine hizmet vermekte olan yatılı bir pansiyonda “Kırıt Hoca” diye biri varmış.

Kırıt Hoca’nın tıpkı Nasrettin Hoca’da söz konusu olduğu gibi, eşeğiyle sade bir vatandaş olarak toprağa bağlılığı dikkat çekerken, ulema kimliğiyle halk gözünde saygın bir yere sahiptir. O’nun dalgın davranışları da işte bu kimliğinin sonucu olsa gerekir, yoksa bir saflık belirtisi değil.

A. KIRIT HOCA’NIN NÜKTELERİ

1. Kırıt Hoca’nın Adaleti

Şehrin bir saat dışında bahçesi olan Kırıt Hoca, torunu olan kaynak kişiyi karın tokluğuna çalıştırmak üzere çağırır. Gitmeden önce sabah kahvaltısına otururlar. O esnada annesi çağırır: “Sen gel, senin yerine abin gitsin!”, der. Dedesi başını kaldırır, sorar: “Sen mi gideceksin, abin mi?” O da bir gözü sofrada, öbürü annesinde, hüzünlü bir şekilde “Abim gidecek” deyince, Dede: “Sen kalk, abin gelsin, kim gidecekse kahvaltıyı o yapsın” der.

2. İthalat - ihracat

Kabızlıktan muzdarip olan Dede, Ankara'ya doktora gider. Kendini şöyle tanıtır? "Siz bu dünyanın işleriyle uğraşan alimlersiniz, biz ise öbür dünyanın işleriyle", sonra da ekler: "Bende ithalat eyi de ihracat bozuk".

3. Eşek Trampası

Dede, mutut olduğu üzere, eşeğiyle ormana odun kesmeğe gider. Yolu da çarşıdan geçer (küçük kasabanın merkezine çarşı denilmektedir). Orada da eşek ticaretiyle uğraşan Abdallar varmış. Hoca'nın eşeği iri ve iri olduğu kadar da çeviktir. dedeye, "Hocam, sana iyi bir eşek verelim", der Dede de eşeğini onlarınki ile değiştirir. Ormandan dönerken Abdallar gene önünü çıkıp. "Hoca, sana bir eşek verelim ki ömür boyu kullan. Bize dua et!" derler Dede bakar ki kurtuluş yok. "Peki" der. Eşeği görünce de "ha", der ve hemen eşeğini değiştirir: üstüne de o zamanın parasıyla bir hayli para verir. Sevinçli sevinçli eve gelip, kendisini her zaman bahçe kapısında karşılayan hanımına keyifle seslenir: "Giz gari, bir eşek aldım, gel bi gör, eşek diye ben buna derim. "Hocaya göre biraz daha açık göz olan karısı, kıs kıs güler. "Ne gülen, giz gari, melun-" diye çıkışır Dede. O da "Hoca, bu bizim eşek" deyince, Hoca: "Tüh", der, "vay keratalar, bizi yuttular"¹

4. O gençlikte idi

Kırıt Hoca dizlerine battaniyesinin çekmiş, sobanın başında oturmuş kitap okuyormuş. Eşi bir an yanından geçerken, farkında olmadan ona dokunmuş. "Çek elini, dokunma bana" diye çıkı-

sır Hoca. O anda orada bulunan Hocazade: "dede, gençliğinde böyle demiyordun, herhalde!" deyivermiş. Dede'nin cevabı "O gençlikteydi" olmuş.

5. Akça'nın oğlu

Kırıt Hoca bir gün yolda torunlarından birine rastlar ve selam verir:

- "Selamünaleyküm! "Torunu anlar ki, kendini tanımamıştır, karşılık verir:

- "Aleykümselam. Hacı emmi", Kırıt Hoca, birkaç adım gider ve durur:

- "Sen kimsin, yeğen?"

- "Ben Akça'nın oğluyum" der beriki.

- "Akça kim"

- "Kırıt Hoca'nın oğlu"

- "Ha öyle mi?" der. Kırıt Hoca ve yoluna devam eder.

6. Ermeni güveysi gibi

Kırıt Hoca'nın karısı (kaynak kişinin ninesi), boş duran birini gördüğünde şöyle çıkışır:

"Ermeni güveysi gibi ne dikilin?"

B. HOCAZADE'NİN NÜKTELERİ

1. Tek gözle ancak bu kadar gidilir.

Kırıt Hoca'nın torunu (kaynak kişi) birgün köyden (Sipahili Köyü) kazaya giderken yolda köye dönen komşu köylülere rastlar. Vakit akşam olmuş, daha birkaç saatlik yolu vardır. Üstelik bir gözü de apse nedeniyle sarılı ve görmemektedir "ne o, Hocazade, geç kalmışsın", derler. Tek gözü yaralı Hocazade cevap verir: "Tek gözle ancak bu kadar gidiliyor."

2. Hep özürler böyle olsa

Hocazade fakültede merdivenlerden çıkarken, kız öğrencilerden biri tökezleyip kucagına düşüvermiş. Mahcubiyetle özür dileyince, Hocazade “Keşke özürler hep böyle olsa” deyivermiş.

3. Adam sağlığında mezar yaptırmış...

Hocazade üyesi olduğu ve henüz inşaatın devam ettiği konut kooperatifinde, teslim aldığı daire anahtarını kullanarak içeri girmek ister; ancak kapıyı açamaz. Bekçiyi çağırır; o da uğraşır, nafile. İnşaatta çalışan marangoza seslenirler. Marangoz ise gayrimemnun sorar: “ne var içerde ki, bakacaksınız?”

Hocazade cevap verir: “Yahu adam sağlığında kendine mezar yaptırmış, içine sığıyor mu sığmıyor mu, bir bakacak; ne soruyorsun?”

4. Su kabağından birsu içek

Hocazade öğrenciyken, bir kış günü ayağına bir terlik geçirir ve Kızılay’a çıkar. Gördüğü tanıdıklara, “dur su kabağından birsu içek”, deyip tuttuğunu alnından öper.

C. DİĞER FIKRA VE DEYİMLER

1. Biz yeni yunduk

Duruhan (Duruğan) Köyü, Toroslar’da, Gülnar’ın kuzeybatısında bir dağ köyüdür. Burada eskiden, fakirlik sebebiyle altı ayda veya senede bir yıkanılır veya çamaşır yukanırmış. Günün birinde seyyar bir sabuncu “Sabun, sabun” diye bağırarak oradan geçermiş. Bir geline rastlıyor ve soruyor: “Sabun alır mısın, bacı?” Gelin cevap verir: “Biz

yeni yunduk, altı ay oldu” der, başka bir komşuyu gösterip: “Şunlar bir sene oldu yunalı, onlara da sor bir, alabilirler belki” diyor.

2. Sen ilkin dokuz ayda doğur da...

Toroslarda, üç aylık hamileyken gelin olan bir kız güneşli bir havada evinin önünde otururken, kaynanası da (fırına) ekmek atarmış. Güneşi görünce, gelin: “Off”, demiş. “Bu güneşle bu havada ben üç ayda doğururum”. Kaynanası başını kaldırmış: “Sen ilkin dokuz ayda doğur da, ondan sonrasını ne zamanda doğurursan doğur”, demiş.

3. Bu adamın kaç eli var?

Birisi suç işliyor. Mahkemeye gidip (suç işlemesine sebep olan) saldırganı tarif ediyor? “Bir elinde silah, bir elinde bıçak, bir elinde taşla bana saldırdı” diyor. Hakim, “Oğlum, bu adamın kaç eli var?” diye sorar.

4. Semer kimin?

Baba ölmüş, kap kaçak paylaşılacak. Şu kimin, bu kimin, derken sıra eşeğinsemesine geliyor. Hakim sorar: “Bu semer kimin?” büyük oğlan atılır? “Benim!” Hakimi bir gülme tutar.

5. Kabak tatlısını kim yediyse...²

Adamın biri evlenmiş. Akşam gerdeğe girecek. Usulden, aile hep birlikte yemek sonrası tatlı yenecek. Tatlıda Kabak tatlısı var. Oğlanın da sevdiği bir tatlı. Nasıl olduysa tatlı, oğlan tadmadan bitiyor. Buna kızan oğlan sofradan bir türlü kalkmıyor. “Hadı” diyorlar. “gelin seni bekliyor!” “Hayır” diyor, “kabak tatlısını kim yediyse, o gitsin!”

6. Şişe Salmak

O civarda on kişi bir şişeden rakı için, şişesini de birine attı mı, büyük bir olay olur. Bir nevi övünme vesilesi oluyor: İçiyor, şişesini de atıyor. Lokantada yemek yiyebilecek kadar paralı olduğunu gösteriyor.

7. Bilmem neceğiz..

“Asaletinde bozukluk olan bir yerden belli eder” anlamında şu dörtlük söylenir:

Kar yağar elenir mi?
Kel baş tülenir mi?
Bilmem neceğizin neyiyle,
Bilmem necez olur mu?

8. Ekmek arası baklava

Şehir dönüşü köyde, “Ekmek arası baklava” yendiği anlatıldı mı, diğerlerine fark atılmış oluyor.

9. “Zeynelinin et kapışması gibi”

Zeyne Köyü”nde bir kurban ya da bir hayır nedeniyle hayvan kesildiği zaman, daha hayır sahibi kime neyi vereceğini düşünürken, bir bakarmış ki, et bitmiş. Yani bıçağı kapan istediği yeri kesip gidermiş. Bu söz; açgözlülüğü bencilliği ve görgüsüzlükle iş yapmayı anlatmak amacıyla söylenir.

10. Bir eşek diyecektim...

Bozağaç Köyü’ne arada bir ağa gelir, köylünün derdini dinlermiş. Bir keresinde herkes konuşmuş derdini söylemiş. Kalkmak üzereyken ağanın gözü çekin-

gen birine ilişmiş ve sormuş: “Senin ne derdin var?” Öteki çekingen, ağanın kalktığını görünce, söyleyeceğinden hemen hemen vaz geçmiş, bir edayla: “Ağam ben de sana bir eşek diyecektim...”, der. (Süleyman Kızıltan’dan naklen)

11. Sen sağ oldukça...

Seyyar satıcıların vergiden muaf olduğu zamanlarda Ermeneklinin biri, eşeğine satacağı malları yüklemiş köy köy dolaşır. Yolda mola verdiği bir sırada, eşeğinin başını okşar, ve şöyle der: “Karakaçan, sen sağ olduğun müddetçe, ben vergi mergi vermem!”.

Kaynak kişi: Tamer Sezer, 45.

İşi: Öğretim üyesi

Derl. yeri ve tarihi: Konya, 08.07. 1993

NOTLAR

1. Bu hikâye, Nasreddin Hoca’nın, “kendi eşeğini satın alması”nı anlatan bir fıkrayı andırmaktadır:bkz. **Der türkische Eulenspiegel. Nârische Anektoten um Nasreddin Hodscha.** Mit alten Illustrationen gesammelt und hrsg. von Gerd Frank. Herder Bücherei, Bd. 757, Freiburg, Basel-Wien 1980, s. 129: “Wie Nasreddin sinen eigenen Esel kauft” (Nasreddin’in kendi eşeğini satın alması).
2. Bu fıkra, daha önce bilim dünyasına duyurduğumuz (bkz. “1328/1912 Tarihli Taşbaskısı Bir Nasreddin Hoca Kitabı ve Bir Karşılaştırma Denemesi”. **Nasreddin Hoca’ya Armağan.** Yay. Haz. M. Sabri Koz. Oğlak Armağan Kitapları İstanbul 1996, s. 271-279) 1912 tarihli bir Nasreddin Hoca kitabındaki 98. Latife’nin bir varyantıdır: “Bir gün Hoca evlenecek olur. Cem’iyet kurulub komşular gelüb yeyüb içmeğe başlar. Hocaya: gel sende ye, dimezler. Hoca tarilub alur başın gider. Br de gerdek vakti olub Hocayı ararlar, bulamazlar. Saf oldığın bilüb herbirerlerin bir tarafa gidüb ararlar iken bir köşede (bulurlar). Gel Hoca, nereye gidersen? - didiklerinde Hoca dönüb: aşın kim yedise gerdege ol girsün, - dimiş.”